

Asia: VN/21702/2022

Hallituksen esitysluonnos esitutinnan salassapitoperusteiden selkeyttämisestä

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Tutkivan journalismin yhdistys ry kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto esitysluonnokseen.

Katsomme Oikeustoimittajat ry:n tapaan, että kyseisen lainkohdan korjaaminen on välttämätöntä, sillä nykyinen epäselvä tilanne on johtanut kohtuuttomaan julkisuuden rajoittamiseen. Ei voi olla niin, että esitutkintapöytäkirjasta salataan kaikki yksityiselämää koskevat tiedot, erityisesti kun sama aineisto on oikeusistuimessa käytännössä julkinen.

Esitutkintaviranomaiset ja syyttäjät käyttävät julkista valtaa päättäessään mitä ne tutkivat ja miten, sekä myös siltä osin, että mitä ei tutkita tai milloin tutkinta lopetetaan. Lainkohdassa mainitun aineiston riittävä julkisuus on erittäin tärkeää, jotta viranomaistoiminnan asianmukaisuutta on mahdollista valvoa.

Esityksen nimenomainen ja julkilausuttu tarkoitus on lisätä ”kansalaisten ja median mahdollisuuksia saada tietoa rikosasioista ja niissä tehdyistä viranomaispäätöksistä, rajoittamalla keskeisiin esitutkinnassa ja syyteharkinnassa laadittuihin asiakirjoihin sisältyvien tietojen salassapitoa.” Yhdistys on kuitenkin huolissaan, toteutuuko tämä tavoite lain ehdotetussa muodossa.

Ehdotetun muotoilun mukaan mainitut tiedot olisivat julkisia vain, jos ne ovat ”välttämätöntä tutkittavana olleesta asiasta tehdyn päätöksen perusteiden ymmärtämiseksi eikä tietojen antaminen todennäköisesti aiheuttaisi asiaan osalliselle vahinkoa, merkittävää haittaa taikka ilman painavaa syytä kärsimystä.” Muotoilu uhkaa tehdä laista paitsi vaikeasti tulkittavan myös kohtuuttomasti tietoja salaavan.

Vaade tietojen välttämättömydestä uhkaa ohjata viranomaista tietojen liialliseen salaamiseen. Ehdotetun muotoilun sijaan yhdistys ehdottaa, että tietoja voidaan luovuttaa niiden ollessa päätöksen ymmärtämisen kannalta tarpeellisia. Näin tiedot rajautuvat yhä merkittävästi, mutta kattavat paremmin olennaiset tiedot.

Ehdotuksessa mainittu toinen kriteeri on, että tietojen antaminen ei saisi todennäköisesti aiheuttaa rikosasiaan osalliselle henkilölle vahinkoa, merkittävää haittaa taikka ilman painavaa syytä kärsimystä. Tällainen muotoilu on liian avoin ja tulkinnanvarainen, sillä esimerkiksi vahinko on tulkittavissa erittäin monilla tavoilla. Riskinä on, että ehdotettu muotoilu johtaa vuosien työhön oikeusistuimissa, kun muotoilun tulkintaan haetaan oikeuskäytäntöä ennakkotapauksin.

Epäselvän tilanteen estämiseksi lainkohta tulisi muotoilla siten, että vain arkaluonteiset yksityiselämään liittyvät tiedot saisivat rikosjutuissa suojaa. Tämä vastaa myös tuomioistuimissa noudatettavaa käytäntöä. Arkaluonteisen yksityiselämään liittyvän tiedon rajoista on jo vanhastaan hyvin oikeuskäytäntöä.

Yhdistys katsoo Oikeustoimittajien tapaan, että esitutkimateriaalin julkisuuden tulisi olla yhtäläinen niin oikeusistuimessa kuin esitutkintaviranomaisella. On vaikea nähdä, miksi tuomioistuimeen edenneen rikosasian esitutkintapöytäkirjan pitäisi olla salaisempi kuin itse oikeudenkäynnin. Jos tieto tulee julkiseksi oikeudenkäynnissä, sen salaamiseen ei ole mitään intressiä. Julkisuuslain 17 § mukaan viranomaisen on julkisuuslain mukaisia päätöksiä tehdessään ja muutoinkin tehtäviään hoitaessaan velvollinen huolehtimaan siitä, ettei tietoja salata enempää kuin suojattavan edun vuoksi on tarpeellista. Jo pelkästään tämän lainkohdan perusteella on selvää, että oikeudenkäynnissä julkisiksi tulleita asioita ei ole tarpeen salata esitutkintapöytäkirjasta.

Oikeustoimittajien lausunnossa erityisen huomionarvoinen seikka on se, että julkisuus on huomattavan tärkeää myös asioissa, joissa asian käsittely on päättynyt siksi, ettei rikosta ole viranomaisen arvion mukaan tapahtunut tai ettei siitä ole näyttöä. Ilman näiden päätösten riittävää julkisuutta ei tällaisia päätöksiä ja viranomaisen toiminnan asianmukaisuutta ole mahdollista valvoa.

Eklund Ville
Tutkivan journalismin yhdistys ry